

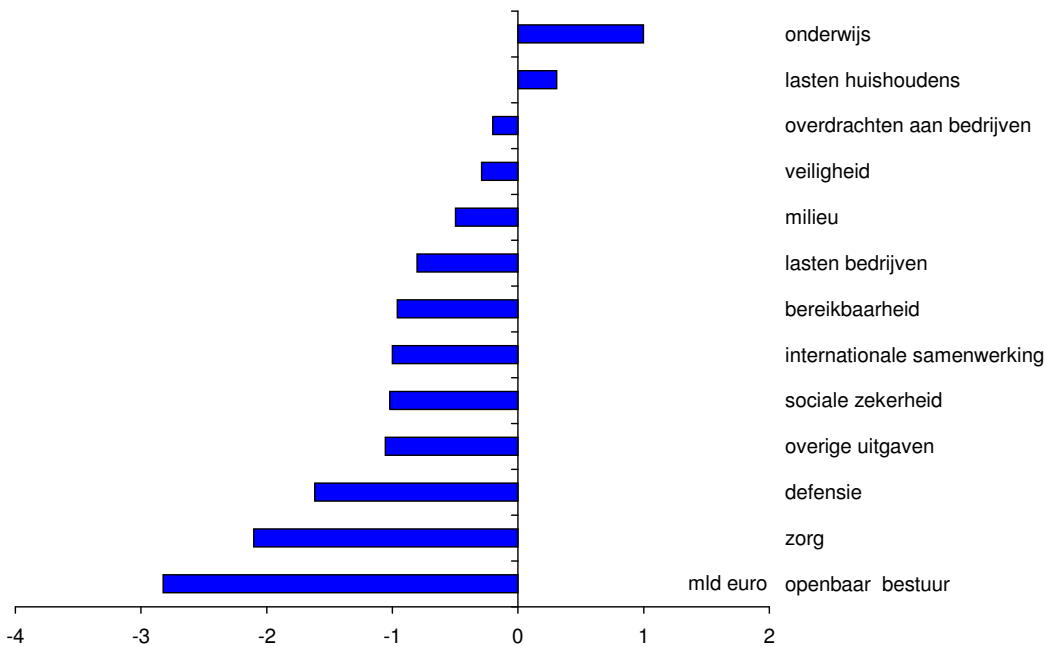
4 PvdA

4.1 Budgettaire effecten

Het beleidspakket van de PvdA¹⁶ verbetert het EMU-saldo met 11 mld euro in 2015 ten opzichte van het basispad in de Economische Verkenning 2011-2015. Dit is de ex ante verbetering, dat wil zeggen ongerekend macro-economische doorwerkingseffecten. Deze verbetering van het begrotingssaldo komt vrijwel volledig door lagere uitgaven. Het houdbaarheidseffect van het pakket van de PvdA bedraagt 4,9% bbp; hierbij is ook rekening gehouden met de budgettaire uitwerking van de maatregelen op lange termijn en met de macro-economische doorwerking ervan, zoals die op de werkgelegenheid (zie 4.4).

Tabel 4.1	Budgettaire effecten van beleidspakket PvdA t.o.v. basispad	
	mld euro (prijzen 2010)	% bbp 2015
Effect op EMU-saldo 2015 (ex ante)	11	1,7
Verbetering houdbaarheidstekort	31	4,9

Figuur 4.1 Ex ante budgettaire effecten van beleidspakket PvdA t.o.v. basispad (gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen, 2015, mld euro in prijzen 2010; – = positief effect op EMU-saldo)

De PvdA wil per saldo 10½ mld euro ombuigen in 2015 ten opzichte van het basispad. Dit is gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen die de EMU-relevante overheidsuitgaven verlagen met netto 4 mld euro. De netto ombuiging is het resultaat van 15 mld euro aan ombuigingen en 4½ mld euro aan intensiveringen. In het beleidspakket wordt vooral

¹⁶ Bijlage B geeft een gedetailleerde beschrijving van het PvdA-programma.

omgebogen bij openbaar bestuur en zorg. De belangrijkste intensivering betreft onderwijs. De reële groei van de collectieve uitgaven (gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen) komt na verwerking van het beleidspakket uit op ½% per jaar in 2011-2015, tegenover 1¼% in het basispad.

Het beleidspakket van de PvdA verzwakt het totaal van belastingen en sociale premies met ½ mld euro in 2015 ten opzichte van het basispad. Dit is gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen.

Tabel 4.2	Reële collectieve uitgavenontwikkeling, PvdA, 2011-2015							
	Basispad	Ombu- gingen (-)	Bruto Intensive- ringen	Netto intensi- veringen	Basispad inclusief beleids- pakket	Basispad	Basispad inclusief beleids- pakket	
	mld euro, in prijzen 2010				% per jaar			
Distributief beleid								
Sociale zekerheid	4¾	- 1¼	¼	- 1	3¾	1¼	1	
Zorg	8	- 2¾	¾	- 2	6	2¾	2	
Onderwijs	1¾	- 1	2	1	2¾	1	1¾	
Overdrachten aan bedrijven	- 1¼	- ¼	0	- ¼	- 1¼	- 2	- 2½	
Overig beleid								
Openbaar bestuur	- 3	- 3	¼	- 2¾	- 5¾	- 1	- 1¾	
w.v. Rijk		- 1	0	- 1				
lokaal bestuur		- 1¾	0	- 1¾				
Overig		- ¼	¼	- ¼				
Veiligheid	¼	- ½	¼	- ¼	0	½	0	
Defensie	0	- 1½	0	- 1½	- 1½	¼	- 4¾	
Bereikbaarheid	- 1	- 1½	½	- 1	- 2	- 1¾	- 3¾	
Milieu		- ¾	¼	- ½				
Internationale samenwerking	1½	- 1	0	- 1	½	2	½	
Overig		- 1¼	¼	- 1				
Totaal netto collectieve uitgaven (gecorrigeerd)	17½	- 15	4½	- 10½	7	1¼	½	
Financieringsverschuivingen	- 4½	- 8½	4½	- 4	- 8½			
Totaal EMU-relevante netto uitgaven	13	- 23½	8¾	- 14½	- 1½	1	0	

Collectieve uitgaven

De PvdA verlaagt de uitgaven voor **sociale zekerheid** per saldo met 1 mld euro in 2015. Dit is gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen. De grootste bezuinigingen vloeien voort uit de introductie van één regeling voor de onderkant van de arbeidsmarkt (½ mld euro) en uit de verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd (¼ mld euro). De zorgtoeslag wordt beperkt tot 10% van de huidige omvang; dit leidt tot een lastenneutrale financieringsverschuiving.

De PvdA verlaagt de **zorguitgaven** per saldo met 2 mld euro. Dit is gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen. De PvdA bezuinigt vooral op de awbz door een met de

overheveling van alle extramurale zorg van de awbz naar gemeenten (wmo) samenhangende efficiencyverbetering en een korting op de functie begeleiding waardoor in totaal ½ mld euro wordt bespaard. De collectieve zvw-uitgaven worden vooral verlaagd door een wettelijke rem op de inkomens van medisch specialisten en bestuurders in de zorg (bruto ½ mld euro; netto na belasting ¼ mld euro).

Ten opzichte van het basisbeeld verhoogt de PvdA de **onderwijsuitgaven** netto met 1 mld euro. Dit is de resultante van intensivering van 2 mld euro en ombuigingen van 1 mld euro. De grootste intensivering betreft middelen voor extra scholing van leraren (mbo en achterstandsleerlingen; ¼ mld euro) en de verlenging van de onderwijstijd in het hoger onderwijs (¼ mld euro). De grootste ombuiging betreft de invoering van het sociaal leenstelsel vanaf de bachelorfase (¼ mld euro) en het verlagen van onderwijssubsidies (¼ mld euro).

De PvdA buigt voor ¼ mld euro om op **overdrachten aan bedrijven** door lagere innovatiesubsidies.

De PvdA bezuinigt bruto 3 mld euro op **openbaar bestuur**, waarvan 1¼ mld euro op het ambtenarenapparaat van het Rijk (exclusief veiligheid en defensie en inclusief overig openbaar bestuur, zoals uuv) en 1¾ mld euro op lokaal bestuur, wat tot vermindering van het ambtenarenapparaat van de lokale overheid zal leiden. Dit is de maximale bezuiniging die door het CPB voor de komende kabinetsperiode mogelijk wordt gehouden op openbaar bestuur (inclusief ombuigingen op het ambtenarenapparaat in andere functies ¾ mld euro in 2015 en 4 mld euro structureel). Het CPB tekent aan dat deze besparingen alleen onder strikte voorwaarden ten aanzien van politieke en ambtelijke sturing haalbaar zijn en zullen leiden tot minder dienstverlening (zie bijlage J.1).

De PvdA verlaagt de uitgaven voor **veiligheid** met per saldo ¼ mld euro. Uitgaven dalen vooral door efficiëncymaatregelen op de uitvoerende diensten van de ministeries van justitie en binnenlandse zaken (½ mld euro; heroverwegingsrapport 19, variant 1). De intensivering betreft vooral het aantrekken van extra politieagenten (¼ mld euro).

De PvdA bezuinigt 1½ mld euro op **defensie**, vooral door implementatie van variant c uit heroverwegingsrapport 20, met onder andere het opheffen van de tankbataljons en één luchtmobiel bataljon (¾ mld euro). Het niet aanschaffen van jsf-gevechtsvliegtuigen betekent een ombuiging van ½ mld euro.

Op het gebied van de **bereikbaarheid** buigt de PvdA per saldo voor 1 mld euro om. De PvdA bezuinigt op wegeaanleg (1 mld euro). Uitgaven voor bereikbaarheid nemen vooral toe door de investerings- en exploitatiekosten van de in te voeren kilometerbeprijzing (½ mld euro). De PvdA buigt per saldo ½ mld euro om op **milieu**-uitgaven, vooral door een sterkere toepassing van de 'vervuiler betaalt' bij bodemsanering en minder middelen voor invoering van de ehs (¼ mld euro; heroverwegingsrapport 2, variant 1), en door energiebesparingsubsidies te verlagen in combinatie met nieuwe regelgeving over energieprestaties van woningen (¼ mld euro).

De PvdA geeft per saldo 1 mld euro minder uit voor **internationale samenwerking** door continuering van de huidige korting op de EU-afdracht. De PvdA houdt het budget voor ontwikkelingssamenwerking volledig intact.

Op de **overige uitgaven** bezuinigt de PvdA 1 mld euro, vooral door ombuiging op kleine subsidies (¼ mld euro). De belangrijkste intensivering betreft de wijkaanpak (¼ mld euro). Op deze post zijn ook de directe belastingeffecten geboekt van maatregelen die inkomens beïnvloeden (medisch specialisten, bestuurders in de zorg).

Het beleidspakket van de PvdA vermindert de werkgelegenheid in de sector overheid met 28 000 in 2015 ten opzichte van het basispad. De daling van de werkgelegenheid in de sector overheid komt inclusief het beleidspakket van de PvdA uit op 1¼% per jaar, tegen ¾% per jaar in het basispad van de Economische Verkenning 2011-2015. In de zorg daalt de werkgelegenheid 15 000 arbeidsjaren door het beleidspakket van de PvdA ten opzichte van het basispad.

Tabel 4.3 Werkgelegenheidseffecten collectieve sector, beleidspakket PvdA, 2011-2015

	Uitgangspositie	Basispad	Effect	Pad incl.	Basispad	Pad incl.
	2010	2011-2015	beleidspakket	beleidspakket	2011-2015	beleidspakket
	niveau	mutatie	mutatie	mutatie	mutatie	mutatie
	dzd arbeidsjaren				% per jaar	
Openbaar bestuur	577	- 37	- 32	- 69	- 1¼	- 2½
w.v. rijk ^a	74	- 6	- 9	- 14	- 1½	- 4¼
lokaal bestuur	176	- 27	- 19	- 45	- 3¼	- 5¾
Overig	327	- 5	- 4	- 9	- ¼	- ¾
Veiligheid	89	- 2	- 3	- 5	- ½	- 1¼
Defensie	61	- 2	- 9	- 11	- ¾	- 4
Onderwijs	344	2	15	18	0	1
Sector overheid	1071	- 40	- 28	- 68	- ¾	- 1¼
Zorg	926	150	- 15	135	3	2¾
Overheid en zorg	1997	110	- 43	66	1	¾

^a Exclusief veiligheid en defensie.

Belastingen en sociale premies

De PvdA verzwaart de collectieve lasten per saldo met ½ mld euro in 2015 ten opzichte van het basispad in de Economische Verkenning 2011-2015; lasten voor gezinnen dalen met ¼ mld euro, terwijl de lasten voor bedrijven met ¾ mld euro stijgen. Dit is de ex ante verhoging van collectieve lasten, dat wil zeggen ongerekend macro-economische doorwerkingseffecten. Verder is deze verhoging gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen. De belastingdruk verschuift vooral naar milieubelastingen.

De PvdA verhoogt de **milieubelastingen** per saldo met 4 mld euro. Dit komt vooral door de kilometerbeprijzing voor vrachtwagens (1 mld euro) en door een hogere energiebelasting (1 mld euro).

De PvdA verlaagt de **lasten op inkomen en arbeid** per saldo met $4\frac{3}{4}$ mld euro. Dit is de voor financieringsverschuivingen gecorrigeerde verlaging. De netto verlaging is de resultante van $16\frac{3}{4}$ mld euro verlichting en 12 mld euro verzwaring. De lasten dalen vooral door een verlaging van het tarief in de tweede en derde schijf van de loon- en inkomstenheffing, van respectievelijk 41,75% en 42% naar 39,8% en het tarief eerste schijf met 0,5%-punt ($3\frac{3}{4}$ mld euro) en lagere zvw-premies (1 mld euro). De grootste verzwaringen betreffen het beperken van de zelfstandigenaftrek ($\frac{1}{2}$ mld euro) en het invoeren van een toptarief van 60% voor inkomens boven de 150 000 euro ($\frac{1}{4}$ mld euro). De PvdA schaft de nominale zvw-premie af en voert een inkomensafhankelijke zvw-premie voor werknemers in (lastenneutrale maatregel). De zorgtoeslag wordt gelijktijdig sterk beperkt; dit leidt tot een lastenneutrale financieringsverschuiving. Het eigen risico in de zvw wordt inkomensafhankelijk.

De PvdA verlaagt de **lasten op vermogen en winst** per saldo met $\frac{3}{4}$ mld euro. De lastenverlichting betreft vooral de vennootschapsbelasting ($2\frac{1}{2}$ mld euro), met name door verlenging van de eerste schijf en verlaging van het tarief van de eerste schijf en de introductie van een vermogensbijtelling. De verzwaring betreft vooral de invoering van een bankenheffing (1 mld euro) en van de invoering van een tweede, hoger tarief in box 3 van de inkomstenbelasting ($\frac{1}{2}$ mld euro). De opbrengst van de bankenheffing wordt gedrukt doordat uit is gegaan van eenzijdige invoering.

De PvdA verhoogt de **overige belastingen** per saldo met 2 mld euro. Dit betreft vooral de verhoging van de assurantiebelasting ($1\frac{1}{2}$ mld euro) en een accijns op softdrugs in combinatie met legalisering ($\frac{1}{4}$ mld euro).

Tabel 4.4 Belastingen en sociale premies in beleidspakket PvdA, 2011-2015 (mld euro, prijzen 2010)					
	Basispad	Lasten- verzwaring	Lasten- verlichting	Netto lasten- verzwaring	Basispad plus beleidspakket
Milieu	$\frac{1}{4}$	$4\frac{3}{4}$	$-\frac{1}{2}$	4	$4\frac{1}{4}$
Inkomen en arbeid	$7\frac{3}{4}$	12	$-16\frac{3}{4}$	$-4\frac{3}{4}$	3
Vermogen	2	$1\frac{3}{4}$	$-2\frac{1}{2}$	$-\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$
Overig	0	2	0	2	2
Totaal lastenmaatregelen (gecorrigeerd)	10	$20\frac{1}{4}$	-20	$\frac{1}{2}$	$10\frac{1}{2}$
w.v. huishoudens	$5\frac{3}{4}$	$14\frac{3}{4}$	-15	$-\frac{1}{4}$	$5\frac{1}{2}$
Bedrijven	$4\frac{1}{4}$	$5\frac{1}{2}$	$-4\frac{3}{4}$	$\frac{3}{4}$	5
Financieringsverschuivingen	$-4\frac{1}{2}$	$-6\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{2}$	$-4\frac{1}{4}$	$-8\frac{3}{4}$
Totaal EMU - relevante lasten	$5\frac{1}{2}$	$13\frac{3}{4}$	$-17\frac{1}{2}$	$-3\frac{3}{4}$	$1\frac{3}{4}$

4.2 Koopkracht en winst

Het beleidspakket van de PvdA verhoogt het nominaal beschikbaar inkomen van huishoudens met ¼ mld euro ten opzichte van het basispad in de Economische Verkenning 2011-2015 (zie tabel 4.5). Dit is het ex ante effect, dat wil zeggen ongerekend macro-economische doorwerkingseffecten. De gemiddelde koopkrachtmutatie ten opzichte van het basispad is afgerond 0% per jaar.

Beleidsmatig effect op koopkracht	¼
w.v. lastenmaatregelen	¼
uitgavenmaatregelen	- ¼
Beleidsmatig effect op winst	- 1
w.v. lastenmaatregelen	- ¾
uitgavenmaatregelen	- ¼

De belangrijkste maatregelen die de macrokoopkracht verbeteren, zijn: de verlaging van de tarieven in de eerste schijf (-0,5%-punt tot 32,4%), de tweede schijf (-1,95%-punt tot 39,8%), en de derde schijf (-2,2%-punt tot 39,8%) van box 1, een verhoging van de vrijstelling voor de energiebelasting van 80 euro en verruiming van de startersaftrek. De belangrijkste maatregelen die de macrokoopkracht verslechteren zijn: de verhoging van de assurantiebelasting, de doorwerking van het verplicht aandeel duurzaam op de elektriciteitsprijzen en de verhoging van de energiebelasting.

De effecten zijn niet gelijk over de inkomens verdeeld, omdat een aantal belangrijke maatregelen beperkte groepen betreffen. De invoering van de extra schijf in box 3, de invoering van een extra schijf in box 1 vanaf 150 000 euro met een tarief van 60%, het beperken van de fiscale vrijstelling van pensioenpremies tot 2½ keer modaal en de geleidelijke beperking van de hypotheekrenteaftrek waarmee in 2015 wordt gestart treffen vooral de huishoudens met hogere inkomens en veel vermogen. De koopkracht van alleenverdieners met kinderen onder de zes jaar verslechtert doordat ook zij niet langer de algemene heffingskorting tegen de heffing van de partner kunnen verzilveren.

Het verschil tussen netto loon en netto uitkering blijft overwegend gelijk. Voor werknemers van 62 jaar en ouder wordt het verschil kleiner door het afschaffen van de doorwerkbonus.

De winst voor bedrijven daalt door het beleidspakket van de PvdA met 1 mld euro ten opzichte van het basispad. De feitelijke winst daalt waarschijnlijk minder, doordat de verandering in de lasten en subsidies voor bedrijven veelal wordt doorberekend in de afzetprijzen. De belangrijkste maatregelen die de totale winst van bedrijven verbeteren zijn: verlenging van de eerste schijf in de vennootschapsbelasting en verlaging van het tarief eerste schijf, de verlaging van de vennootschapsbelasting door de invoering van een vermogensaftrek en de invoering van

een voucher of no-risk polis bij het in dienst nemen van langdurig werklozen. De belangrijkste maatregelen die de totale winst verslechteren zijn: de invoering van een kilometerheffing voor vrachtwagens en een bankenheffing en de verhoging van de energiebelasting.

4.3 Structurele werkgelegenheid

Het programma van de PvdA laat de instituties op de arbeidsmarkt redelijk ongemoeid. Wel worden werkgevers verantwoordelijk voor de eerste periode van de ww. Fiscale maatregelen, zoals de geleidelijke beperking van de hypotheekrenteaftrek, hebben een effect op de belastingdruk. De werkgelegenheid neemt in totaal toe met 2½% en de werkloosheid daalt met ¼%-punt.

De verantwoordelijkheid van werkgevers voor de eerste periode van ww verhoogt de werkgelegenheid met ¼% en heeft een gering neerwaarts effect op de werkloosheid. Door de verlaging van de ww-premies nemen de lasten voor alle werkgevers tezamen niet toe. Maar werkgevers die personeel ontslaan worden wel geconfronteerd met hogere kosten. Werkgevers gaan daardoor meer rekening houden met de maatschappelijke kosten die ze veroorzaken bij ontslag.

De participatieregeling voor de onderkant van de arbeidsmarkt en de afschaffing van de wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (ioaw) hebben een positief effect op de werkgelegenheid van ¼%.

De stijging van de aow- en pensioenleeftijd wordt verondersteld ook de maatschappelijke norm voor de uitredleeftijd te verhogen. Men werkt hierdoor langer door. De verhoging van de aow-leeftijd zorgt voor een stijging van de werkgelegenheid met 1%. De werkloosheid blijft vrijwel ongewijzigd.

De fiscale maatregelen leiden tot een afname van de werkgelegenheid met ¼%, terwijl de werkloosheid ongewijzigd blijft. De geleidelijke afschaffing van de hypotheekrenteaftrek leidt via een stijging van de marginale tarieven tot een daling van de werkgelegenheid van ¾% en een gelijkblijvende werkloosheid. De verlaging van de tarieven voor de inkomstenbelasting leidt tot een toename van de werkgelegenheid met ¼%, terwijl de werkloosheid gelijk blijft. Hogere indirecte belastingen verlagen de werkgelegenheid met ½% en verhogen de werkloosheid met ¼%-punt.

De heffing op banken verzwaart de lasten voor het bedrijfsleven. Daar staat echter een invoering van een vermogensaftrek tegenover. Door de maatregelen stijgt de werkgelegenheid met ¼% en daalt de werkloosheid licht.

Onderwijsbeleid, zoals financiering op basis van gerealiseerde leerwinst in het primair en voortgezet onderwijs, uitbreiding van voor- en vroegschoolse educatie en bijscholing van docenten in het primair, voorgezet en middelbaar beroepsonderwijs, leidt structureel tot een hoger opleidingsniveau en daarmee tot een opwaarts effect op de werkgelegenheid van 1%.

4.4 Houdbaarheid van de overheidsfinanciën

Het PvdA-programma verbetert de houdbaarheid met 4,9% bbp. Hiermee wordt in één kabinetsperiode de houdbaarheidsopgave van 4½% bbp volledig ingevuld.¹⁷ Een deel van de verbetering van de houdbaarheid wordt gerealiseerd door middel van een verbetering van het EMU-saldo met 1,8% bbp in de komende kabinetsperiode. De structurele maatregelen die het PvdA-programma bevat om de houdbaarheid te verbeteren zijn een verhoging van de aow-leeftijd naar 67 jaar en de maatregelen op het woningmarktdossier. Daarnaast zorgt ook de verbetering van de werkgelegenheid voor extra belastinginkomsten, waardoor de houdbaarheid verbetert.

De verbetering van de houdbaarheid gaat gepaard met ombuigingen en/of lastenverzwaring. Hierdoor daalt het netto profijt, het saldo van baten van overheidsbestedingen minus belastingen en premies. Het netto profijt verslechtert in de loop der jaren, doordat een deel van de PvdA-maatregelen, zoals de hervormingen van de aow en de hypotheekrenteaftrek, een lange aanloopfase kennen. Daardoor daalt het gemiddelde netto profijt in de periode 2016-2040 meer dan dat in 2011-2015, en daalt dat van na 2040 weer meer dan dat van de periode 2016-2040. In de periode na 2040 zijn geen additionele maatregelen nodig om de begroting houdbaar te maken.

Tabel 4.6 Effect op houdbaarheid en netto profijt PvdA	
	% bbp
Verbetering EMU-saldo 2015	1,8
Verbetering houdbaarheid	4,9
w.v. aow en pensioenen	0,7
woningmarkt	1,1
zorg	0,2
zorgtoeslag	0,4
werkgelegenheidsstijging, excl. effect aow en woningmarkt	0,7
Verandering netto profijt	
2011 – 2015	– 1,1
2016 – 2040	– 4,1
2041 en verder ^a	– 4,6

^a Inclusief resterende houdbaarheidsopgave na 2040.

¹⁷ Bij de bepaling van het houdbaarheidstekort is geen rekening gehouden met een verdere oploop van de zorgtoeslag als gevolg van hogere zvw-premies door vergrijzing voor de periode na 2015. Inclusief deze oploop valt het houdbaarheidstekort 0,4%-punt hoger uit.

4.5 Bereikbaarheid

Maatregelen

Ten aanzien van bereikbaarheid neemt de PvdA de volgende maatregelen:

- De opbrengsten van de aanschafbelasting op personenauto's (bpm) daalt in het basispad in 2020 naar zo'n 40% t.o.v. het 2008-niveau. De PvdA verlaagt de bpm minder ver: de bpm-opbrengsten worden in 2020 op ongeveer 75% van het 2008-niveau gezet. Dit betekent dus een verhoging van de aanschafbelasting op personenauto's (bpm) met 1,3 mld euro ten opzichte van het basispad tot 2,6 mld euro opbrengsten in 2020.¹⁸ Hierdoor wordt de gemiddelde auto ten opzichte van het basispad in aanschaf circa 2 000 euro¹⁹ duurder in 2020. De bpm wordt hiermee op ongeveer 75% van het 2008-niveau gebracht.
- Invoering van een naar milieukennissen gedifferentieerde kilometerbeprijzing waarbij de mrb (exclusief de provinciale opcenten) en 25% van de bpm (niveau 2008) worden omgezet in een kilometertarief van circa 5 ct/km. De provinciale opcenten (circa 2 mld euro) blijven intact. Ook de exploitatiekosten van de kilometerprijs (circa 0,6 mld euro per jaar) worden niet omgezet in het kilometertarief, maar komen ten laste van het EMU-saldo. Met uitzondering van de exploitatiekosten, is het km-tarief zodanig gekozen dat - in combinatie met de verhoging van de bpm - de invoering een neutraal effect heeft op het EMU-saldo. De invoering is lastenneutraal.
- Invoering van een kilometerprijs voor het vrachtverkeer van gemiddeld 15 ct/km. Dit leidt tot een verbetering van het EMU-saldo (lastenverzwaring) van circa 1 mld euro.
- Introductie van een congestieheffing (spitstarief) van 11 ct/km.
- 3,8 mld euro minder investeringen in wegen in de periode 2011-2015 (gemiddeld circa 0,8 mld euro per jaar).

Daarnaast neemt de PvdA nog een aantal andere maatregelen die niet konden worden meegenomen bij het bepalen van de bereikbaarheidseffecten. Deze maatregelen zullen het beeld van de bereikbaarheidseffecten echter niet fundamenteel veranderen. Het gaat daarbij om maatregelen als:

- Ruim 0,3 mld euro minder investeringen in vaarwegen in de periode 2011-2015 door het schrappen van onrendabele projecten.
- Efficiëncyverbetering van beheer en onderhoud van infrastructuur.
- Het stimuleren van elektrisch rijden.
- Tariefdifferentiatie op het spoor 'waar dat bijdraagt aan betere bereikbaarheidseffecten'.

¹⁸ De bpm-opbrengsten in 2020 in het basispad bedragen zo'n 40% van het 2008-niveau.

¹⁹ Onder de afname van 0,6 mln verkochte nieuwe personenauto's per jaar.

Effecten

Het autogebruik neemt af met 10 à 15% ten opzichte van het basispad. Ook het aantal vrachtautokilometers daalt. De daling van het autogebruik wordt voor een deel gecompenseerd door een toename van het ov-gebruik. Het aantal reizigerskilometers per openbaar vervoer neemt met circa 5 à 10% toe. Om deze percentages in perspectief te plaatsen: het autogebruik ligt thans - gemeten in gereisde kilometers - een factor zes hoger dan het ov-gebruik.

De doorstroming verbetert, waardoor het aantal uren dat weggebruikers in de file staan, uitgedrukt in voertuigverliesuren, daalt met 40% à 45%. De verbetering van de doorstroming en het feit dat mensen daardoor sneller op hun plaats van bestemming zijn leiden tot reistijd-baten van circa 1¼ mld euro per jaar. Deze bereikbaarheidsbaten treden alleen op bij het wegverkeer.

De invoering van de kilometerbeprijzing en de congestieheffing leiden tot minder autogebruik. Door de kilometerprijs nemen namelijk de variabele reiskosten toe, waardoor automobilisten afzien van sommige verplaatsingen dan wel een bestemming (bijvoorbeeld: werk) dichter bij huis zoeken. Deze daling van het autogebruik resulteert in een welvaartsverlies van circa ½ mld euro per jaar.

Tabel 4.7 Verandering in bereikbaarheid in 2020 t.o.v. basispad, PvdA (structurele effecten, zie bijlage J.4)

Verkeerseffecten^a

Autogebruik	- 10 à - 15%
OV-gebruik	+ 5 à 10%
Voertuigverliesuren	- 40 à - 45%

Welvaartseffecten

Reistijd-baten	+ 1¼ mld euro/jaar
Mobiliteitsverlies door minder autogebruik	- ½ mld euro/jaar

^a Auto- en ov-gebruik gemeten in reizigerskilometers per jaar. In het basispad is het autogebruik gelijk aan 150 mld reizigerskilometers per jaar, het ov-gebruik is gelijk aan 25 mld reizigerskilometer per jaar. Voertuigverliesuren: extra reistijd voor weggebruikers door wachttijd in files.

4.6 Energie en klimaat

In de voorstellen van de PvdA dragen alle sectoren bij aan emissiereductie. Ook bevordert de PvdA de opwekking van hernieuwbare energie. De maatregelen omvatten zowel verplichtingen als subsidies, een kilometerheffing en een verhoging van de brandstofbelasting voor elektriciteitscentrales en glastuinbouwbedrijven. De maatregelen leiden tot een toename van het aandeel hernieuwbare energie met 11%-punt en een afname van de CO₂-emissie met 41 tot 46 Mton ten opzichte van het basispad (tabel 4.8). Hiervan wordt 28 tot 30 Mton gerealiseerd in de ETS-sector. Omdat deze emissies begrensd worden door het Europese emissieplafond, heeft een afname in Nederland geen effect op de totale emissie in Europa.

Tabel 4.8 Verandering in 2020 in het aandeel hernieuwbare energie en de reductie van broeikasgassen ten opzichte van het basispad, PvdA^a

	Hernieuwbare energie	Reductie van broeikasgassen (Mton CO ₂ -eq)		
	Aandeel in eindgebruik (%) ^b	Totaal	Niet-ETS-sector ^c	ETS-sector ^d
Nederland totaal	11	41 tot 46	14 tot 16	28 tot 30
w.v. gebouwde omgeving		2 tot 3	2 tot 3	0
energiesector		4 tot 5	1	4
hernieuwbare energie ^e		25	4	21
Verkeer		2	2	0
Industrie		7 tot 9	5	2 tot 4
Overig		0 tot 1	0	1

^a Cijfers zijn op hele Mtonnen afgerond. Daardoor kan de optelling van ETS en niet-ETS en van de sectoren maximaal 1 Mton afwijken van de totaalcijfers..

^bDe Europese doelstelling voor Nederland is een aandeel van 14% hernieuwbaar in het eindgebruik in 2020. In het basispad wordt een aandeel van 7% gerealiseerd.

^c De emissie in de niet-ETS sector is de emissie die niet onder het Europese emissiehandelssysteem valt: met name gebouwde omgeving en verkeer. De Europese taakstelling voor de Nederlandse niet-ETS-sector is 16% reductie in 2020 ten opzichte van 2005. Dit komt overeen met een emissieplafond van 99 Mton CO₂-equivalent. In het basispad is de emissie van broeikasgassen in de niet-ETS-sector geraamd op 102 Mton CO₂-eq.

^dDe emissies in de ETS-sector vallen onder het Europese emissiehandelssysteem. Dit betreft vooral de industrie en de energiesector. In het basispad is de emissie van broeikasgassen in de ETS-sector geraamd op 116 Mton CO₂-eq.

^eInclusief biobrandstoffen bij verkeer.

De reducties van broeikasgasemissies treden vooral op door de verhoging van het aandeel hernieuwbare energie en door maatregelen in de energiesector en de industrie. Maatregelen in de gebouwde omgeving en het verkeer dragen in mindere mate bij aan de reductie van broeikasgassen. De concrete maatregelen die vooral aan de emissiereductie bijdragen zijn:

- Een hybride leveranciersverplichting om in 2020 een aandeel van 20% duurzame energie in het eindgebruik te leveren (zie bijlage J.6), en verhoging van het aandeel biobrandstoffen in verkeer van 10 naar 14% in 2020. Een substantiële verhoging van het aandeel hernieuwbare energie en van het aandeel biobrandstoffen vergen de inzet van veel biomassa. Invulling met reststromen uit de agrarische productieketen kan leiden tot concurrentie met andere toepassingen (bijvoorbeeld veevoer). Import van geteelde biomassa legt een extra beslag op agrarische grond in het buitenland. Hierdoor kan ter plaatse verlies van biodiversiteit en concurrentie met voedselproductie optreden, en kunnen extra broeikasgasemissies plaatsvinden. De negatieve effecten worden groter als meer landen ambitieuze doelstellingen voor bio-energie formuleren. Bestaande EU-duurzaamheidscriteria dekken de indirecte negatieve effecten onvoldoende af. Bij verscherping van de criteria zal het aanbod van biomassa afnemen.
- Binnen de energiesector zijn de belangrijkste maatregelen een heffing op de lozing van restwarmte en het opheffen van de vrijstelling van de brandstofbelasting voor kolen- en gascentrales.

- Geen emissieruimte meegeven als in 2013 de procesemissies van chemiebedrijven naar het Europese emissiehandelssysteem (ETS) overgaan. Deze maatregel leidt tot een verruiming van het emissiedoel voor de niet-ETS-sector met 4,7 Mton. De feitelijke emissiereductie vindt plaats binnen de Europese ETS-sector.²⁰ Voor de industrie geldt verder een tenderregeling voor energiebesparende maatregelen en een verplichting om alle energiebesparende maatregelen te nemen met een terugverdientijd van 7 jaar of minder.
- Voor de gebouwde omgeving zijn de belangrijkste maatregelen om vanaf 2015 de verkoop van woningen met G-label te verbieden en een witte-certificatenregeling voor energieleveranciers. Deze regeling verplicht energieleveranciers een besparingsdoelstelling te realiseren in de gebouwde omgeving. Daarnaast gaat de overheid met de woningcorporaties individuele afspraken maken om al hun woningen per 2020 op label C te brengen.
- Voor verkeer zijn de belangrijkste maatregelen een kilometerheffing voor personen- en vrachtauto's en het stimuleren van elektrisch rijden. De vaste belastingen – de motorrijtuigenbelasting en de BPM op de aanschaf van auto's – worden zodanig omgezet in de kilometerprijs dat de gemiddelde lasten voor de automobilisten gelijk blijven.

Het voorgestelde maatregelenpakket van de PvdA is toereikend om de EU-verplichtingen voor hernieuwbare energie en de emissiereductie in de niet-ETS-sector te realiseren.

Met het voorgestelde maatregelenpakket wordt een aandeel hernieuwbare energie van 18% gerealiseerd. De ambitie van de PvdA is om een aandeel van 20% hernieuwbare energie te realiseren.²¹ Daarnaast streeft de PvdA naar 30 procent reductie van broeikasgassen in 2020 ten opzichte van 1990. Dit komt overeen met een emissiedoel van 150 Mton CO₂-eq. Het maatregelenpakket van de PvdA leidt tot een emissie van 172 tot 177 Mton CO₂-eq. in 2020. De overschrijding van het emissiedoel vindt plaats binnen de ETS-sector. Voor de niet-ETS-sector komt 30% emissiereductie overeen met een emissiedoelstelling van 87 Mton. Het maatregelenpakket van de PvdA voor deze sector leidt tot een emissie van 86 – 88 Mton.

De invoering van een hybride leveranciersverplichting voor hernieuwbare energie vervangt de huidige sde-subsidie. Dit levert een bezuiniging op van 0,5 mld euro in 2020. Daartegenover staat een toename van de lasten voor bedrijven en gezinnen als gevolg van de hybride leveranciersverplichting. Deze lasten nemen toe met 4,4 mld euro in 2020.

²⁰ Zie: Daniëls, B.W. en H.E. Elzenga (coörd.), Aanvullende beleidsopties Schoon en Zuinig, ECN-E--10-015, april 2010.

²¹ Volgens de Nederlandse definitie van hernieuwbare energie. Het aandeel hernieuwbare energie volgens de Nederlandse definitie kan afwijken van de in dit hoofdstuk gepresenteerde cijfers, die berekend zijn volgens de Europese definitie. Een belangrijke reden is dat in de Nederlandse definitie gerekend wordt met de hoeveelheid fossiele brandstof die door hernieuwbare elektriciteit wordt vermeden, terwijl in de Europese definitie het verbruik van (hernieuwbare) elektriciteit als zodanig in de berekeningen wordt meegenomen. Bij een grote bijdrage van hernieuwbare elektriciteit in de totale hoeveelheid hernieuwbare energie zal het aandeel volgens de Nederlandse definitie daarom hoger zijn dan het aandeel volgens de Europese definitie, en vice versa. Er is niet nagegaan welk aandeel hernieuwbare energie de partijen volgens de Nederlandse definitie realiseren.

De neveneffecten van de voorgestelde energie- en klimaatmaatregelen op luchtverontreinigende emissies zijn weergegeven in tabel 4.9. Meer hernieuwbare energie en het opheffen van de vrijstelling voor kolen- en gasbelasting voor elektriciteitscentrales leiden tot minder draaiuren van elektriciteitscentrales, waardoor minder fossiele brandstof nodig is. Hierdoor nemen de emissie van stikstofoxiden (NO_x) en zwaveldioxide (SO₂) af. De energiebesparing door de ‘Tender energiebesparing industrie’ en de maatregelen in de gebouwde omgeving en het verkeer leiden tot een verdere afname van de NO_x-emissie. De maatregelen in het verkeer hebben ook een gunstig effect op de emissie van fijnstof.

	NO _x (kton)	SO ₂ (kton)	Fijnstof (kton)
Basispad	185	46	29
Effect Nederland totaal	- 13,0	- 2,4	- 0,4

^a Reductie in 2020 van de emissie van luchtverontreinigende stoffen ten opzichte van het basispad als gevolg van de energie- en klimaatmaatregelen. Voor fijnstof zijn uitsluitend de effecten van de maatregelen voor verkeer geanalyseerd

4.7 Landbouw, natuur en landschap

Algemeen beeld

De PvdA wil geen uitstel of afzwakking van het vastgestelde beleid voor ammoniak en dierwelzijn en wijkt daarmee niet af van het basispad. Als consequentie van het ‘vervuiler betaalt principe’ wil de PvdA directe bedrijfstoelagen afroemen en deze inzetten voor milieu- en natuurbeheer.

De PvdA houdt vast aan de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en de achterliggende biodiversiteitsdoelen. Daarbij wordt een breed scala aan maatregelen voorgesteld om de financiering van de realisatie en het beheer rond te krijgen, zoals de versnelde inrichting en een ruimere toepassing van het leningenartikel voor de inrichting en het beheer van de EHS.

	Eenheid	
Emissiereductie NH3	-- - 0 + ++ ^a	++
Milieucondities voor natuur	-- - 0 + ++	+
Natuurkwantiteit	-- - 0 + ++	+
Natuurkwaliteit	-- - 0 + ++	+
(Nationale) landschappen	-- - 0 + ++	0
Economie landbouwsector	-- - 0 + ++ ^a	-
Saldo overheidsinkomsten en -uitgaven	mld euro	0,33

^a 0/+ : 0-2 kton; + : 2-10 kton; ++ : > 10 kton.
^b 0 : - 25 - + 25 mln €; - : 25-300 mln €; -- : > 300 mln €.

Effecten op milieudruk door landbouw

Door de verplichting tot plaatsing van hoogrendement luchtwassers op alle varkens- en pluimveestallen neemt de ammoniakuitstoot uit de landbouw met 13 kton (circa 13%) af. De kosten van deze verplichting worden geschat op 160 mln euro per jaar. Het effect van het voortzetten van het systeem van dierrechten is beperkt, omdat in het basispad de veestapel krimpt door marktontwikkelingen en toenemende milieukosten. Behoud van dierrechten is wel een extra slot op de veestapel in geval van ontwikkelingen die niet zijn meegenomen in het basispad. De ammoniakuitstoot neemt hierdoor met maximaal 2 kiloton af (2%). Het verbod op megastallen groter dan 1,5 ha zorgt voor een harde bovengrens aan de stalgrootte, maar zorgt niet voor afzwakking van de trend naar schaalvergroting in de intensieve veehouderij, omdat de gemiddelde bedrijfsgrootte hier momenteel beduidend onder ligt. Voor het dierenwelzijn hoeft een verbod op megastallen geen effect te hebben: de ruimte per dier is niet kleiner dan bij een niet-megastal.

Effecten op natuur en landschap

Door de uitbreiding van het leningenartikel voor verwerving naar inrichting en beheer neemt de financiële ruimte voor de realisatie van de EHS toe. Op korte termijn (tot 2020) zal door een versnelling van de inrichting van verworven gronden de snelheid van realisatie van de EHS toenemen. Dit betekent dat de totale oppervlakte aan natuur zal toenemen in vergelijking met het basispad. De beschikbare financiële ruimte zal naar verwachting niet volledig benut kunnen worden, omdat de geringe grondmobiliteit een beperkende factor blijft.

Het agrarische natuurbeheer heeft naast ecologische doelen ook tot doel om meer agrariërs te betrekken bij het beheer van de EHS. Het laten vervallen van de lichtgroene pakketten vermindert naar verwachting het animo voor agrarisch natuurbeheer.

De natuurkwaliteit zal verbeteren ten opzichte van de situatie in het basispad. De inzet op verwerving en inrichting binnen de begrensde EHS leidt namelijk tot meer ruimtelijke samenhang en een hogere milieukwaliteit dan in het basispad. Daarnaast neemt de stikstofdepositie op natuur af door de emissiebeperkende maatregelen in de landbouw.

Door de toepassing van de openruimteheffing neemt de druk om te bouwen in het open gebied af. Dit leidt er toe dat de landschappelijke kwaliteiten in het landelijke gebied beter behouden blijft. Tegelijkertijd stimuleert de openruimteheffing de verdichting in het stedelijk gebied. Een dichtbebouwde woonomgeving wordt door bewoners negatiever beoordeeld dan een minder dicht bebouwde. Door de kortingen op het overheidsbudget (Heroverweging 2, Maatschappelijk efficiënt en solide) zullen minder hectares groengebied rond de stad worden gerealiseerd. Hierdoor neemt de landschapskwaliteit af. Per saldo levert het pakket van voorgestelde maatregelen in vergelijking met het basispad een positief effect op voor de natuurkwaliteit en de milieucondities voor natuur.

4.8 Onderwijs en innovatie

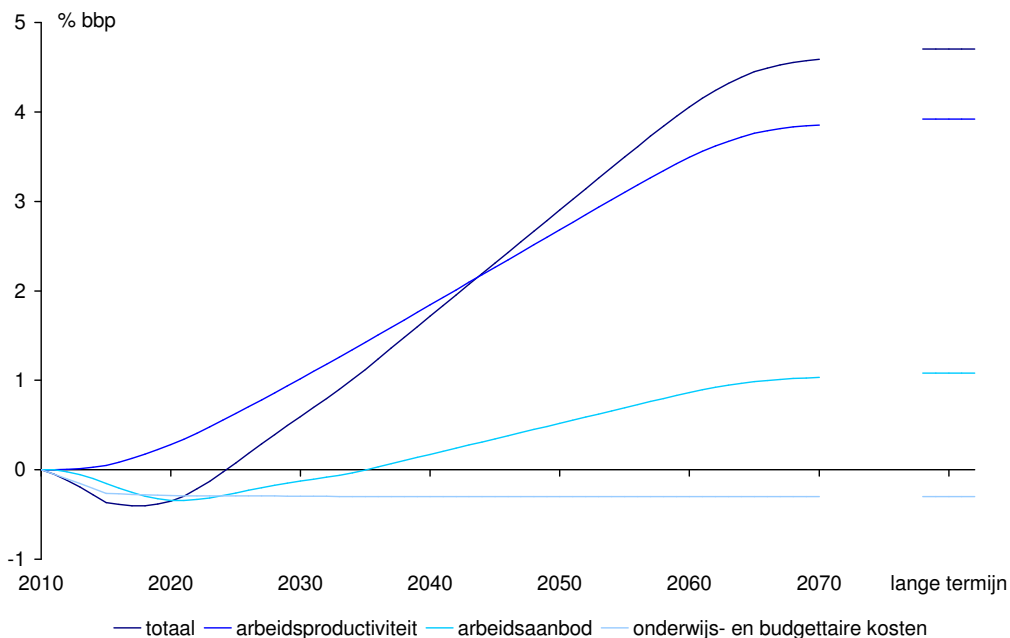
Onderwijs

De PvdA intensificeert 2 mld euro op onderwijs en buigt 1 mld euro om. Per saldo komt dit neer op een netto intensivering van 1 mld euro.

De PvdA intensificeert met name in extra scholing voor docenten, zowel in het basis-, voortgezet als middelbaar beroepsonderwijs (0,3 mld euro), als in uitbreiding van de voor- en vroegschoolse educatie (0,25 mld euro) en uitbreiding van de onderwijstijd bijvoorbeeld door een verlengde schoolweek voor scholen met veel achterstandsleerlingen (0,2 mld euro) en meer uren onderwijs in het hoger beroeps- en wetenschappelijk onderwijs (0,3 mld euro). Ook verhoogt de PvdA de leeftijd voor rijksbekostiging voor volwassenenonderwijs van 18 naar 27 jaar (0,2 mld euro).

De belangrijkste ombuiging op het terrein van onderwijs betreft de introductie van het sociaal leenstelsel in het hoger onderwijs, waarbij de basisbeurs in de bachelor- en masterfase vervangen wordt door een lening (0,35 mld euro in 2015 en 0,8 mld euro structureel vanaf 2020). Verder schrapt de partij een aantal specifieke onderwijssubsidies (0,3 mld euro) en vermindert de PvdA het aantal mbo-opleidingen (0,1 mld euro). In de institutionele sfeer wil de PvdA een verplichte eindtoets in het primair onderwijs en verplichte centrale examens in het voortgezet onderwijs en het mbo. Deze eindtoetsen bieden de mogelijkheid prestatiebekostiging in te voeren, waarbij onderwijsinstellingen niet langer alleen bekostigd worden op basis van aantal leerlingen en diploma's, maar ook op basis van kwaliteit. Dit verloopt budgetneutraal.

Figuur 4.2 Effect van onderwijsmaatregelen PvdA op bbp

Van het totaal aan maatregelen valt 1,5 mld euro in de categorie *kansrijk*, geheel bestaande uit intensiveringen, zie bijlage K.1. Eén maatregel krijgt de kwalificatie *neutraal*. Dit betreft de introductie van het sociaal leenstelsel in het hoger onderwijs. Deze maatregel zorgt voor een financieringsschuif tussen publieke en private middelen en heeft geen effecten op de kwaliteit van het onderwijs. Van deze maatregelen zijn de effecten op het onderwijs geanalyseerd, volgens de methodologie in bijlage J.7. Figuur 4.2 presenteert de lange termijn bbp-effecten van het pakket aan kansrijke maatregelen van de PvdA.

Op lange termijn is het totale bbp-effect door de PvdA-maatregelen 4¾% hoger ten opzichte van het basispad. Deze stijging wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de inzet op prestatiebekostiging, teambeloning, scholing van leraren en voor-en vroegschoolse educatie. De eerste twee vereisen relatief weinig middelen waarmee op korte termijn een grote doelgroep aan leerlingen bereikt kan worden. De laatste heeft relatief sterke effecten op een kleinere doelgroep; aangezien deze middelen worden ingezet op 2,5 tot 6 jarigen duurt het bovendien langer voordat de baten van deze maatregel gerealiseerd worden.

Wetenschappelijk onderzoek en innovatie

De PvdA²² laat het budget voor wetenschappelijk onderzoek ongewijzigd en bezuinigt 0,2 mld euro op themaspecifieke innovatiesubsidies, overeenkomend met 10% van deze subsidies in 2014. Hiermee kiest de partij voor de minst schadelijke vorm van bezuiniging. Het welvaartseffect is onbekend.

4.9 Woningmarkt

Het pakket woningmarktmaatregelen van de PvdA voorziet zowel in een beperking van de fiscale subsidiering van koopwoningen, als in een verruiming van de huurregulering.

De beperking van de fiscale subsidiering van koopwoningen krijgt bij de PvdA vooral vorm door de aftrek van de betaalde hypotheekrente in te perken. In de eerste plaats begrenst de PvdA de hypotheekschuld waarover de rentelasten afgetrokken kunnen worden. Deze grens wordt in 2015 op 1 mln euro gezet en wordt daarna in 25 jaar afgebouwd naar de gemiddelde waarde van een koopwoning.²³ Ook beperkt de PvdA het maximale tarief waartegen de betaalde rente mag worden afgetrokken. De PvdA doet dit geleidelijk in 22 jaarlijkse stapjes van 1%-punt van de huidige 52% tot 30% in 2037.

Verder schaft de PvdA de box 3 vrijstelling van de kapitaalverzekering van de eigen woning (kew; inclusief soortgelijke regelingen) geleidelijk af zodat in 2040 deze vrijstelling volledig is

²² Voor een verklaring van de terminologie, zie bijlage J.8 over innovatie.

²³ De gemiddelde waarde van een koopwoning bedraagt in 2010 naar verwachting circa 295 000 euro. Op basis van een structurele reële woningprijsgroei van 1% per jaar bedraagt de gemiddelde koopwoningprijs in 2015 naar verwachting circa 310 000 euro (in prijzen 2010). In 2040 is dit gegroeid tot circa 400 000 euro (in prijzen 2010).

verdwenen. De grens waarboven het hoogste percentage aan eigenwoningforfait wordt bijgeteld wordt door de PvdA niet langer geïndexeerd, maar nominaal constant gehouden.

Tabel 4.11 Woningmarkteffecten PvdA		2015	Structureel
			% bbp
Welvaartswinst			0,5
Effect op Rijksbegroting			1,4
			Verschil met basispad in %
Prijsmutatie koopwoningen	- 6,8		- 6,0
Mutatie netto huur	0,6		15,5
Mutatie consumptie koopwoningen			- 3,9
Mutatie consumptie huurwoningen			0,0
			% huurwaarde
Subsidiepercentage koopsector			16,3

In de huurwoningmarkt heft de PvdA een belasting op het bezit van huurwoningen. De PvdA wil hiermee vanaf 2040 structureel een bedrag van 2,8 mld euro innen. Om dit te kunnen financieren, geeft de PvdA verhuurders meer ruimte voor het verhogen van huren. De PvdA voorziet echter ook in een inkomensgrens. Huishoudens met een inkomen onder die grens worden niet door de huurverhoging getroffen, huishoudens met een inkomen daarboven wel. De gemiddelde huur stijgt hierdoor vanaf 2015 tot 2040 jaarlijks met een kleine 0,6%-punt extra boven de structurele reële huurstijging uit het basispad.²⁴

Ten slotte voert de PvdA een openruimteheffing in die naar regio wordt gedifferentieerd. De opbrengst van deze heffing bedraagt 100 mln euro in 2015.

De beperking van de hypotheekrenteaf trek en de afschaffing van de box 3 vrijstelling van de kapitaalverzekering eigen woning betekenen een versobering van de fiscale subsidie voor eigenaar-bewoners. De PvdA-maatregelen verminderen de fiscale subsidie van de huidige 25% van de huurwaarde naar ruim 16%. Hoewel deze beperking geleidelijk vanaf 2015 tot 2040 wordt ingevoerd, worden de effecten op de prijs van koopwoningen al direct gevoeld. Eigenaar-bewoners anticiperen immers op de aangekondigde maatregelen. De som van alle toekomstige subsidies zit in de huizenprijs verwerkt, zodat een geleidelijke fasering al gelijk een substantieel

²⁴ De PvdA voorziet in zijn verkiezingsprogramma in een periodieke inkomensstoets om scheefwonen tegen te gaan. Deze toets vindt om de vijf jaar plaats. Voor nieuwe gevallen wordt – bij overschrijding van een inkomensgrens van 40 duizend euro – uitgegaan van een jaarlijkse huurverhoging van 5% bovenop de structurele huurstijging in het basispad. Daarnaast voorziet de PvdA in een herziening van het woningwaarderingstelsel (wvs) waarbij in schaarstegebieden de maximaal redelijke huur stijgt van woningen die ten minste 122 wvs-punten hebben. In de analyses is niet gerekend met deze uitgangspunten, maar met een taakstellende opbrengst van 2,8 mld euro. Er is niet gecontroleerd of de genoemde uitgangspunten kloppen met de taakstellende opbrengst. Het kan nodig blijken om de uitgangspunten wat aan te passen om op het taakstellende bedrag uit te komen.

effect heeft op de huizenprijs. Hierdoor zijn de prijzen van koopwoningen in 2015 bijna 7% lager dan in het basispad. Omdat het door deze lagere prijzen minder aantrekkelijk wordt om te investeren in koopwoningen, zal na verloop van tijd de nieuwbouw van koopwoningen terugvallen en de voorraad krimpen ten opzichte van het basispad. Dit komt tot uitdrukking in de verminderde consumptie van koopwoningdiensten.²⁵ Het verminderde aanbod betekent echter ook dat prijzen van koopwoningen zich op termijn weer wat herstellen.

Nominale huizenprijsontwikkeling

Het effect op huizenprijzen betreft een verschil met het basispad. Als gevolg van het beleid van de PvdA zijn koopwoningprijzen in 2015 gemiddeld bijna 7% lager dan zonder het PvdA-beleid. Daarnaast is echter sprake van een onderliggende structurele nominale woningprijsstijging in het basispad. Dat betekent dat door de hervormingen de woningprijzen inderdaad eerst inzakken, maar door de onderliggende structurele prijsstijging al na enkele jaren nominaal weer terug zijn op het niveau van vóór de hervormingen. Voor het PvdA-beleid duurt dit ruim twee jaar: in de loop van 2013 zijn woningprijzen naar verwachting weer terug op het niveau van 2010.

De maatregelen in de huursector betekenen dat de netto huren op termijn ruim 15% hoger liggen. Omdat de extra huuropbrengsten worden afgeroomd via de bezitsbelasting wordt het per saldo niet meer of minder aantrekkelijk om woningen te verhuren. Er is dan ook geen effect op het aanbod van huurwoningen. Dit komt tot uitdrukking in de onveranderde consumptie van huurwoningdiensten.

De maatregelen van de PvdA verhogen de maatschappelijke welvaart structureel met 0,5% bbp (3¼ mld euro). Dit komt doordat de hogere huren de vraag naar huurwoningen wat verminderen en zo grosso modo tot wat minder lange wachtlijsten leiden. Ook zal een deel van de scheefwoners hierdoor zijn goedkope huurwoning verlaten. Al met al resulteert een betere verdeling van huurwoningruimte, waardoor de welvaart stijgt. De verminderde fiscale subsidie voor koopwoningen beperkt bovendien de overconsumptie van koopwoningen en de lagere prijzen maken koopwoningen beter bereikbaar voor toekomstige eigenaar-bewoners. De welvaartwinst vertaalt zich met name in een beter saldo voor de Rijksbegroting. De huishoudens zien hun welvaart iets achteruit gaan.

4.10 Zorg

Bij de curatieve zorg wil de PvdA de doelmatigheid verder vergroten langs de lijnen geschetst in variant B van heroverwegingsrapport 11 over de curatieve zorg, maar in een rustiger tempo. Dat betekent dat de zorgverzekeraars wel volledig risicodragend worden, maar dat ze voorlopig niet meer instrumenten in handen krijgen om hun taak waar te maken. Het B-segment van de

²⁵ Met woonconsumptie wordt bedoeld het voor kwaliteit gecorrigeerde volume aan geconsumeerde woningdiensten. De woonconsumptie kan dus toenemen doordat er meer woningen komen, maar ook doordat de kwaliteit van woningen toeneemt.

ziekenhuiszorg, waar vrij onderhandelbare prijzen gelden, wordt namelijk vooralsnog niet uitgebreid. Wel krijgen de verzekeraars meer ruimte voor het voeren van preferentiebeleid bij geneesmiddelen. Verder versterkt de PvdA de positie van de Raad van Bestuur van ziekenhuizen ten opzichte van de medisch specialisten en zet het een wettelijke rem op topinkomens in de zorg, zowel voor medisch specialisten als voor bestuurders. De kwaliteit van de zorgverlening wordt vergroot door de oprichting van een kwaliteitsinstituut, dat kwaliteitsverschillen ook beter inzichtelijk maakt.

De PvdA beperkt het collectief verzekerde pakket. Naast een stringenter beleid bij het toelaten van nieuwe behandelingen worden een aantal genees- en hulpmiddelen, lichtere vormen van ggz-behandelingen en een deel van de paramedische zorg uit de basispolis geschrapt.

In plaats van de verhoging van het eigen risico zvw van 210 euro naar 775 euro in 2015 uit het basispad kiest de PvdA voor een eigen risico tussen de 200 en 600 euro per jaar, dat oploopt met het inkomen van de verzekerde. Daarnaast komt er een eigen bijdrage van 5 euro per ligdag in ziekenhuizen.

Bij de langdurige zorg kiest de PvdA voor een stelsel dat sterk lijkt op de variant Zorg Dichtbij, zoals beschreven in het heroverwegingsrapport 12 over de langdurige zorg. De PvdA hevelt alle extramurale zorg over van de awbz naar de wmo. Aangezien de wmo een voorziening is vervalt hierdoor het recht op zorg en ontstaan voor gemeenten meer mogelijkheden om maatwerk te leveren door rekening te houden met de eigen mogelijkheden van de cliënt. In combinatie met een sterke prikkel om zorg scherp in te kopen, leidt dit in potentie tot een doelmatigheidswinst, deze is geraamd op 5%. Daarnaast past de PvdA bij deze overheveling een korting toe op de functie begeleiding van circa 20% en gaat ook de ondersteunende functie van mee-instellingen over naar gemeenten.

Revalidatie wordt overgeheveld van de awbz naar de zvw, waar het vanwege het kortdurende karakter beter past.

De intramurale zorg blijft binnen de bestaande awbz. Hierbinnen wordt alleen voor lichtere vormen van geestelijke gezondheidszorg het pakket beperkt. Deze cliënten zullen niet langer intern worden behandeld en komen terecht binnen het domein van de gemeentelijke extramurale zorg. De PvdA kiest ervoor de kosten van zorg en wonen te scheiden. Zorginstellingen dienen huur en servicekosten direct bij cliënten in rekening te brengen, die hier via een verlaging van de eigen bijdrage en verhoging van de huurtoeslag voor worden gecompenseerd. Zo worden zorginstellingen geprikkeld zich beter te richten op de wensen van cliënten. Tot slot verhoogt de PvdA de eigen bijdrage door de invoering van een vermogenstoets en een minimum eigen bijdrage voor cliënten die langdurig intramuraal worden verzorgd of verpleegd.

Samenvattend kiest de PvdA niet voor de sterke verhoging van de eigen betalingen waarmee is gerekend in het basispad van de Economische Verkenning 2011-2015. De PvdA legt de nadruk meer op maatregelen die een doelmatige zorgverlening verhogen en op inperkingen van het

collectief verzekerde pakket. Met deze andere invulling komt de collectief gefinancierde zorg in 2015 ongeveer 1 mld euro hoger uit dan in het basispad. De werkgelegenheid in de zorg, publiek en privaat, groeit in de periode 2010-2015 met 135 000 arbeidsjaren. Dat is 15 000 minder dan in het basispad.